

Ympäristö

ELÄINLAPSET

Poikasbuumi iski Korkeasaareen

Kesän tulo näkyy Korkeasaareen poikasbuumina. Toukokuun aikana jo yhdeksän lajia on saanut jälkikasvua ja lisää on odotettavissa kesäkuun puolella. Ensimmäisenä kuoriutuivat lapinpöllöjen poikaset, jotka ovat jo lähteneet pesästä ympäristöään tutkimaan. Varpus- ja hiiripöllöt hoivaavat poikasiaan vielä pöntöissä ja tunturipöllö hautoo maapesässään. Pohjo-

set pöllöt ovat haluttuja lintuja Euroopan eläintarhoissa. Korkeasaarella ne ovat aina lisääntyneet hyvin. Metsäpeuroilla, markhoreilla ja alppivuohilla on hurmaavia suurisilmäisiä pienokaisia. Peuranvasat kirmailevat honteloilla jaloillaan emojensa vahtimina. Markhoreiden ja alppivuohien muutaman päivän ikäiset kilitt harjoittelevat jo huimia loikkia

kallioilla. Vuohilajeille odotellaan vielä lisää jälkeläisiä kesän kuluessa.

Markhorit ovat kotiseudullaan Himalajalla uhanalaisia. Niiden tarhakannan kasvua ohjaillaan Korkeasaaresta. Metsäpeuroilla on luontoonpalautusohjelma Venäjän Karjalassa, jonne Korkeasaaresta vietiin peuroja vuodenvaihteessa. Alppivuohien tilanne luonnossa on hyvä.

NIMIKKOKASVIT

Morsionruususta täydennystä ruusuryhmiin

Kesäkuun nimikkokasveiksi on valittu morsionruusu ja kesäpikkusydämet. Jokaista puutarhuria ilahduttavat erityisesti niiden kauniit kukat. Kuukauden kasvit nimeää Taimistoviljelijät ry. Morsionruusu, Rosa Pimpinellifolia-ryhmän Juhannusmorsian-lajike, muistuttaa juhannusruusua. Se kukkii samaan aikaan, mutta tuoksuvat kukat ovat hennon vaalean-

punaiset. Juhannusmorsian-lajike on pystykasvuinen, runsaasti haarova pensas. Syyskällä pensasta koristavat tummat, ruskeanpunaiset kiulukat. Pensas viihtyy parhaiten aurinkoisella paikalla ravinteikkaassa maassa ja on edukseen sekä pensasryhmissä että aidanteissa. Morsionruusu sopii yhdisteltäväksi perinteisen kerrottukukaisen juhannusruusun kanssa,

sillä ne ovat kasvutaltaan samantyyppisiä ja kukkien värit korostavat toisiaan. Kesäpikkusydän, Dicerca formosa, kukkii lähes koko kesän toukokuusta syyskuuhun. Se viihtyy parhaiten puolivarjoisissa perennaryhmissä ja sitä voidaan käyttää reunus- ja peitokasvina. 20–30-senttinen kasvu sopii yhdisteltäväksi korkeampien perentojen kanssa.

Härkä kuoriaiseksi

Lajihavainto: Suomen ötökkäharrastajat ovat innoissaan myrkyllisen isotoukohärän mahdollisesta paluusta.

VESIVEHMAA
Minni Soverila

Etelä-Suomen Sanomien lukija **Tero Pihkola** toimitti toimitukseen toukokuussa ison, mustan ötökän. Eläinmuseon yli-intendentti **Jyrki Muona** on nyt vahvistanut, että kovakuoriainen on erittäin uhanalainen isotoukohärkä.

Pihkola paikallisti harvinaisen isotoukohärän Vesivehmaalta nurmikkoa leikatessaan.

Tutkija **Ilpo Mannerkoski** on innoissaan uudesta löydöksestä. Hän kertoo, että lajin aikuisedustajista on tehty 2000-luvulla vain yksi varma havainto. Toukkavaiheen havaintojakin on ollut vain muutamia.

Vielä 1940–50-luvuilla isotoukohärästä tehtiin Suomessa useita kymmeniä havaintoja vuodessa, mutta sen jälkeen kannat romahtivat lähes olemattomiin. – Isotoukohärät ovat olleet kadoksissa kymmeniä vuosia, Mannerkoski kertoo.

Tämän vuoden toukokuussa kuoriaisia on löytynyt jo kahdesta eri kohteesta. Vesivehmaan lisäksi isotoukohärkiä on tavattu Hausjärveltä.

Mannerkoski kävi molemmissa kohteissa itsekin paikalla tonkimassa ja varmistamassa havainnot oikeiksi.

– Löysin Vesivehmaalta useita kuoriaisia. Kuolleiden lisäksi paikalla oli myös eläviä yksilöitä. Mannerkoski elättelee pientä toivoa, että esiintymät merkitsevät pysyvää muutosta kannan elpymisen suuntaan.

Todennäköisyys törmätä harvinaiseen mörkkiään on kuitenkin heikko.

– Aika harvoin isotoukohärkään törmää, joten niitä ei kannata varta vasten lähteä bongailemaan, Mannerkoski kertoo.

Hyvällä tuurilla näihin vipeltäjiin voi kuitenkin törmätä, jos etsii oikeista paikoista.

Mannerkosken mukaan lämpimät tienvarret ovat mahdollisia kohteita.

Mannerkoski epäilee, että isotoukohärällä menee nyt paremmin kuin ennen, koska takana on monta perättäistä kuumaa vuotta.

Harvinaisen isotoukohärkä muistuttaa ulkonäöltään hyvin paljon serkkuaan sinitoukohär-

Tämä isotoukohärkä on nimestään huolimatta vain 4,5 senttimetriä pitkä. Otus kuvattiin toimituksessa ja päästettiin sen jälkeen vapauteen.

kää. Sinitoukohärkä on sukunsa yleisin edustaja Suomessa.

Mannerkosken mukaan maalikko ei pysty erottamaan lajeja toisistaan, sillä kuoriaisten koot ja värit vaihtelevat niin paljon. – Sellainen asiantuntija, joka on päässyt näkemään molemmat toukohärät, voi erottaa lajit toisistaan paljain silmin tarkkailemalla pinnan pisteisyyttä ja etuselän muotoa.

Internetiin Mannerkoski suhtautuu varoen. Netti sotkee monien harrastajien tekemiä tul-

kintoja, sillä se on pullollaan kuvia, joissa lajit on määritelty väärin.

Isotoukohärkää ei kannata ärsyttää, sillä hätäantenteissaan se ruiskii nivelensä välistä myrkyllistä, öljymäistä nestettä.

Kuoriaisen myrky sisältää kantaridiiniä, jota erittävät tietyt toisetkin kuoriaiset. Ennen muoin esimerkiksi espanjan kärpäsiä eristettyä ainetta on käytetty sekä myrkyllä että potenssilääkkeenä.

Kantaridiini on laimentamattomana vahva, jopa tappava myrky, joka on erityisen tuhoisa munuaisille. Sen käyttö erektiolääkkeenä juontaa sen sivuvaikutuksesta: myrky saattaa nimittään aiheuttaa miehillä veren pakkautumista lantion seutuun.

Isotoukohärän myrky kantaridiini on hyvin laimeaa ja vähäistä. Se aiheuttaa ihokontaktissa ärsytystä ja rakkuloita.

– Jos törmäät luonnossa isotoukohärkään, varmin myrky-

sääntö on, että älä kypälöi, toteaa Mannerkoski.

Mannerkoski neuvoo niitä, jotka uskovat kohdanneensa isotoukohärän, ottamaan kuoriaisesta useita valokuvia lajitunnistusta varten. Kuvat kannattaa ottaa ylhäältäpäin, jotta selän etuosa näkyisi. Myös löytöpaikka olisi hyvä kirjata tarkasti ylös.

Kuuvaa ötökkä ja osallistu kuvakuja.fi:n kuvatempaukseen. Parhaita ötökköitä metsästetään kesäkuun ajan.

ISOTOUKOHÄRKÄ, MELOE PROSCARABAEUS

Myrkyllinen harvinaisuus

■ Lentokyvytön isotoukohärkä on myrkyllinen kasvissyöjäkouriainen. Toukkavaiheessa se loisis mehiläispesissä syöden mehiläisen toukkia ja hunajaa.

■ Lajia tavataan eteläisessä Suomessa. Esiintyy niityillä, ahoilla ja hakkuualoilla. Kuo-

riaiset viihtyvät erityisesti lämpimillä alueilla heikkaisessa maastossa.

■ Viime vuosikymmeninä lähes kadonnut kukkaniittyjen vähenemisen, ilmastollisten muutosten ja kenties liikenteen kasvun takia.

Niityn värikkäät viipottajat

Perhoset: Värikkäät kukat houkuttavat aterialle.

Tuomo Komulainen

Auringon paistaessa luonnontilainen kukkaniitty palkitsee perhosista kiinnostuneen runsain määrin. Värikkäät kukat, kuten hiirenvirna, niittyleinikki ja puna-apila, houkuttavat niityn siivekkäitä seisahtumaan aterialle. Imutorvet työntyvät kukintoihin ja siivet avautuvat auringolle, jolloin tarjoutuu mahdollisuus tunnustukseen.

Niittyjen näyttävimmäksi perhoseksi voi sanoa ritariperhosta, joka tuo Suomen lajistoon eksoottista väriä. Ritariperhosta tunnetaan takasiipiensä komeista kannuksista ja majesteettisesta lentotyylistään.

Pienet ja vallattomasti viipottavat siniset perhoset ovat sinitäplä, joita tunnetaan Suomessa noin 30 lajia.

Isolin ja väriykseltään haalein on hopeasinisiipi. Hieman

pienempi mutta kirkkaamman sininen on hohtosiniisiipi. Sekä hopeasinisiivellä että hohtosiniisiivellä on siipiensä alapinnalla oransseja laikkuja, toisin kuin niittyisinisiivellä, jolla on harmaalla pohjalla mustia täpliä.

Vauhdikkaita sinisiipiä verkkaistemmin lepattavat pienet hopeatäplät, joissa on oranssilla pohjalla mustia kirjailuja. Tyypillisiä heimon edustajia niityillämme ovat angervohepatäplä, niityhoapatäplä ja pursuhoapatäplä.

Isot hopeatäplät ovat voimakkaita lentäjiä mutta pysähtyvät hetkeksi pelto- ja huopaohdak-

keiden kukille. Mikäli pääsee näkemään niiden siipien alapinnan, ymmärtää heimon nimeämisperusteen: takasiivissä on viiri vieressä hopealle hohtavia, mosaiikkimaisia kuvioita.

Runsain niittyjen perhoslaji on ruskea lepattelija, joka laskeutuu apilalle siivet supussa paljastaen täplikkään alapintansa. Kyseessä on heinäperhosiin lukeutuva tesmaperhonen, joka on Suomen yleisimpiä perhosia. Se lentää myös pilvisellä säällä. hopeatäplä.

Lähteet: Seppo Parkkinen ym.: Luonto: Perhoset, Olli Marttila ym.: Päiväperhosopas, WSOY: Uusi Zoo.

Ritariperhonen on kukkaniittyjen kaunotar, jonka tunnistaa takasiipien kannuksista.

Tesmaperhosen tunnistaa takasiipiensä alapintojen silmätäplistä.

Hohtosiniisiven koiraalla on siniset siivet. Naaraan perussävy on ruskea.